

Hayek'in “İhya Edici Etkisi”: Avusturyalı İktisatçının Nobel Ödülü Dünyayı Nasıl Değiştirdi?*

B. K. Markus

The Freeman Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Çeviren: Suna Kavanoz

liberal düşünce Yıl 19, Sayı 76, Güz 2014, s. 123-126

İsveçli sosyalist Gunnar Myrdal Nobel, ödülünü Avusturyalı “gerici” F. A. Hayek ile paylaştığına pek memnun olmamıştı. Dünyanın önde gelen refah devletinin merkez bankası tarafından kurulan sözde ekonomi Nobel Ödülü'nün 1974'te sadece 5 yıllık bir geçmişi vardı. Myrdal'e göre ödül bir kapitalizm savunucusuna verilecekse zaten anlamını yitirmişti.

İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi, bundan kırk yıl önce bugün, Alfred Nobel anısına verilen ekonomi bilimi alanındaki ödülün Myrdal ve Hayek'e verileceğini ilan etti. O dönemde ekonomi alanındaki düşüncüler arasında bunlardan daha az uygun bir çift bulmak çok zor olurdu.

Myrdal, Lord Keynes'in kendisinden önce bile Keynesciydi. Biyografçısı daha sonra şöyle yazacaktır: “Eğer onun yazdıkları 1936 yılı öncesinde İngilizce'ye çevrilseydi makroekonomik teorideki ‘devrim’in Keynesci mi yoksa Myrdalcı mi olarak adlandırılabilmesini tartışmak çok ilginç olabilirdi.” [Bunun] aksine Hayek, Keynesci devriminin en önde gelen muhalifiydi.

Myrdal, sloganı “bilim tahmindir” olan Ekonometri Topluluğunun kurulmasına yardımcı olmuştu. Hayek ve onun Avusturya okulundaki arkadaşları ise ekonominin nicel bir bilim olmadığı ve dolayısıyla tahminin imkânsız olduğu ve ekonometrinin olsa olsa tarihin bir formu olabileceği konusunda ısrarcıydılar. Myrdal, devletin, ekonomi bilimini daha insancıl yarımlar

* Yazının orijinali: “Hayek's 'Rejuvenating Event': How the Austrian economist's Nobel Prize changed the world”, bkz: http://fee.org/the_freeman/detail/hayeks-rejuvenating-event (03.12.2014).

plânlamak için kullanmasını isterken; Avusturyalılar, girişimcilerle müşterilerin dinamik bir dansıyla durmaksızın tekrar tekrar müzakere edilerek geleceğin şekillendiğini savunmaktaydılar. Avusturyalılar, merkezî plânlamaya muhalefet etmekle kalmadılar, bunun imkânsız olduğunu da savundular.

Myrdal, Batılı sol-liberalizmi modernize etmeye ve aydınlanmış devletin elini ilerleme ve sosyal adalet uğruna güçlendirmeye çalışırken; Hayek, sosyal adalet fikrinin hiçbir anlamı olmadığını düşünüyordu. O daha ferdî bir liberalizm anlayışına inanıyordu ve ona göre pazarın haricî bir düzenlemeye ihtiyacı yoktu.

Myrdal'e göre; Friedrich August von Hayek gibi gerici bir düşünür ekonomideki en yüksek onura lâyük görülebiliyorsa, o zaman bütün [bu ekonomi Nobel ödülü] kurum[u] kaldırılmalıydı.

Ödüle itiraz eden tek kişi de o değildi. Alfred'in büyük torunu Peter Nobel, ailenin hiçbir üyesinin daha en başında bir ekonomi ödülünü istemediğini ısrarla söylemektedir.

Nobel Ekonomi Ödülü olarak adlandırılan ödül aslında teknik olarak bir Nobel ödülü değildir. Dinamitin mucidi İsveçli silah üreticisi Alfred Nobel'in vasiyeti doğrultusunda resmî olarak Nobel ödülleri 1895 yılında oluşturuldu. Kategoriler fizik, kimya, tıp, barış ve edebiyattı. İsveç Merkez Bankası, 1968 yılında Alfred Nobel'in anısına yeni bir ödül oluşturana ve bu doğrultuda bağış yapana kadar Nobel Ekonomi Ödülü yoktu.

Hayek, bu onura lâyük görülmekten minnettar olmakla birlikte, ödülün verilip verilmemesi konusunda daha önceden kendisine danışılmış olsaydı "verilmemesi yönünde görüş bildireceğini" de beyan etmekten geri durmadı. Nitekim Nobel ziyafetindeki konuşmasında şöyle diyecekti: "Nobel Ödülü, ekonomide hiç kimsede olmaması gereken bir otoriteyi bireye bahşediyor".

Bunun doğa bilimlerinde çok bir ehemmiyeti yok. Bu alanda [Nobel Ödülü] alan bir bireyin etkisi, ancak onun uzman arkadaşları üzerinde olur. Eğer söz konusu birey boyunu aşan işlere girerse ona sonunda haddini bildirirler. Fakat ekonomistin etkisi (tesiri), esas itibarıyla meslek dışı kişiler, politikacılar, gazeteciler, memurlar ve genel olarak halk üzerindedir.

Hayek, açıkça bir şeylerin farkındaydı; bunu, Paul Krugman gibi müdahaleci birinin ödülü kazandığında görebiliriz. Fakat Samuel Brittan'ın 2003 yılında *Financial Times*'ta yazdığı gibi sözde Nobel "politikacıların uluslararası serbest ticareti kabul etme veya [bir ekonominin tamamındaki] "emek miktarının sabit olduğu" yanılması reddetme konusundaki isteklerini -ki bu meseleler birçok akademisyen kuramcının üzerinde anlaştığı meselelerdir- hiçbir şekilde arttırmamıştır.

Bir serbest piyasa ekonomisti Nobel ödülü kazandığında halk hemen "bırakınız yapsınlar" kapitalizmini benimsememektedir. Fakat İşveçli sosyalist eğer, Avusturyalının onurlandırılmasının bir şekilde kendi anladığı anlamdaki ekonomi bilimine zarar vereceğinden endişelenseydi, ileri görüşlü olabilirdi/sayılabılırdi. [Zira] Hayek'in çalışmaları, o zaman da bugün de, Myrdal'in ekonomi anlayışına –yani müdahalecilik olarak ekonomiye- karşı bir panzehirdir.

Bir biyografi yazarı Hayek'in Nobel ödülünü "onun hayatının en önemli ihya edici gelişmesi" olarak tasvir eder. Bu ödül onu tanınmayan biri olmaktan kurtardı -ve içinde bulunduğu uzun duygusal bir depresyondan çekip çıkardı.

Hayek, 1944 yılındaki çok satan *Kölelik Yolu* kitabında elde ettiği başarıyı daha sonraki yıllarda tekrarlayamamıştı. Diğer hiçbir kitabı popüler okuyucuyu cezp etmeyecekti; siyasî görüşünü paylaşanlar bile Hayek'in ekonomi çalışmalarının modasının geçmiş olduğu düşünüyorlardı. O, aslında daha geniş bir tarih anlayışı, sosyal teori ve hukukun peşinde gitmek için ekonomi teorisini terk etmişti/geri plâna itmişti.

Myrdal ile paylaştığı o kendine özgü Nobel ödülünden sonra Hayek'in yıldızı yeniden parlamaya başladı. Onun yıldızı sadece –daha sonra İngiliz ve Amerikan hükümetlerinden ödüller alacağı ve politik ekonominin yakıcı sorunlarını tartışmak için Papa ile görüşeceği- Batıda değil aynı zamanda çok daha güçlü bir şekilde Doğu Bloku ülkelerinde de parlamaya başladı.

Milton Friedman (Myrdal'a göre, diğer Nobel ödülü sahibi "gerici") şöyle yazdı:

Demir Perde ülkelerindeki entelektüeller üzerinde Friedrich Hayek'ten daha etkili bir figür yoktur. Onun kitapları karaborsada tercüme edilmiş ve basılmış; çok geniş bir kitle tarafından okunmuş ve şüphesiz Sovyetler Birliğinin çöküşüne yol açan fikir iklimini de etkilemiştir.

Hayek bütün sosyalistler arasında kötü bir şöhrete sahipti. Birçok ılımlı kimse tarafından bile aşırı görüldü. Fakat o özcü biri değildi. Refah devleti için o kadar çok ödünler verdi ki özgürlük hareketi içindekilerden bazıları onun şöhretinden çok rahatsızdı. Ayn Rand, Rose Wilder Lane'e yazdığı bir mektupta Hayek'i "bizim en tehlikeli düşmanımıza bir örnek" olarak gösterdi. Rand, ayrıca onu, "bizim davamızdan daha çok, komünist davasına iyilik yapan tür" diye de tarif eder.

Rand, en azından ikinci değerlendirmesinde bir yanlış içindedir. Fikirler tarihi -ve bu fikirlerin gerçek dünyadaki fiilî özgürlükler üzerindeki etkisi-karmaşıktır, doğrusal ve tam manasıyla tahmin edilebilir değildir. Avustur-

yalılar tahminin doğası hakkında net bir şekilde haklıydılar: Dünyanın önde gelen refah devletinin merkez bankasının, bir silah tüccarının ismini araklayacağını ve sosyalizmin ve merkez bankasının önde gelen muhalifinin kariyerini dirilteceğini kim tahmin edebilirdi?

Hayek, bugün 20 yy siyasetinde verdiği tavizlerinden daha çok, ekonomiyi yönetmeye ve kontrol etmeye çalışan müdahalelere karşı ömür boyu gösterdiği duruş ve muhaliflikle; piyasa bilgisi ve doğal düzen gibi kavramlarla hatırlanıyor -ki bu fikirler, dağıtılmış ağıların insanın canını sıkkan yeniliğine, dijital paraya ve ortak ekonomiye alışkın bir şekilde yetişmiş bir nesil için çok açık ve kolay anlaşılır fikirlerdir.

Bununla birlikte Hayek'in ömrü boyunca gerçekleştirdiği çalışmalarını savunmak için son 40 yıldaki gelişmelere bakmaya gerek yoktur. Myrdal'in 1974'teki öfkesi, Avusturyalının özgürlük davasındaki önemi için yeterli bir delil olarak sayılmalıdır.